

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ
ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

1(3) 2019

ԵՊՀ հրատարակչություն
Երևան - 2020

Հրատարակության և երաշխավորել
ԵՊՀ գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Մ. Ղազինյան

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան

Խմբագրակազմ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուրյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիլբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Վ. Ն. Այվազյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Հովհաննիսյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝ ՀՀ,
0025, Երևան, Ալեք
Մանուկյան 1, ԵՊՀ
իրավագիտության
ֆակուլտետ:
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.ysu.am
publishing.ysu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 18.75 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2020
Հանձնված է տպագրության՝
19.08.2020

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Գևորգ Դանիելյան	
ԻրԱՎԱԿԱՆ ԿՈԼԻԶԻԱՆԵՐԻ ԵՎ ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐԻ ՀԱՂԹԱՀԱՐՄԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ.....	5
Սամվել Մուրադյան	
ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....	27
Սայադ Բադալյան	
ԸՆԴԵՐՔՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՀՈՂԱՅԻՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒ- ԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ.....	43
Կարեն Ամիրջյան	
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	61
Արմեն Ասատրյան	
ՄԱՐԴՈՒ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀՍՏՈՒԿ ՌԵԺԻՄՆԵՐԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ	71
Նարինե Դավթյան	
ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԿԵՆՍԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԷՈՒԹՅԱՆ ՆՅՈՒԹԱԿԱՆԱՑՈՒՄ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ.....	91
Տաթևիկ Դավթյան	
ՀԵՂԻՆԱԿԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՐԱԿԻՑ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԿՈԼԵԿՏԻՎ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ	98
Նորա Կարապետյան	
ՈՐՈՇ ՆԿԱՏԱՌՈՒՄՆԵՐ ԿԵՂԾ ԱՍՈՒՄՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԿԵՂԾ ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ՓՈՒՍԶԴԵՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ.....	130
Արմենուհի Զիֆլիկյան	
ԱՆԶԻ ՊԱՏՎԻ, ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՎՈՒԹՅԱՆ և ԳՈՐԾԱՐԱՐ ՀԱՄԲԱՎԻ ԱՐԱՏԱՎՈՐՈՒՄՆ ՈՒ ՆՍԵՄԱՑՈՒՄԸ ԶԱՆԳՎԱԾԱՅԻՆ ԼՐԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՄԻԶՈՑՆԵՐՈՎ	140
Աննա Վարդապետյան	

Փոխդասվաստագրման ընթացքում ընդունված ԿԱՏԱՐՎՈՂ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՔՐԵԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՈՐԱԿՄԱՆ ԱՌԱՆՁԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀՀ ԳՈՐԾՈՂ ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ և ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ.....	152
Ժենյա Ստեփանյան	
ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՄ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՈՒՄ	163
Հեղինե Գրիգորյան	
ՊԼԱՍՏԻԿ ՇՇԵՐԻ ԴԵՊՈԶԻՏԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ. ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ	183
Аида Искоян	
НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ СООТНОШЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ПРАВА СО СМЕЖНЫМИ ОТРАСЛЯМИ ПРАВА И ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА	203
Անի Միքայելյան	
ԻՆՏԵՐՆԵՏ ՎԵՃԵՐՈՎ ԳՈՐԾԵՐԻ ԵՆԹԱԿԱՅՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ	221
Սամվել Դիրանյան	
ԳԱՂՏՆԻ ՔՆՆՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԸ ԵՎ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆ ԸՍՏ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ	246
Վահե Ենգիբարյան	
ՑՈՒՑՄՈՒՆՔԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅԻ ՓՈՒԼԵՐՆ ՈՒ ԴԻԱՆՅՆ ՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՏԱԿՏԻԿԱՅԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ.....	257
Տարևիկ Սուջյան	
ԱՆՉԱՓՈՒՆԱԿՆԵՐԻ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱՅՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԸ ԵՎ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՂԱԿԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄՆԵՐԸ՝ ՈՐՊԵՍ ԵՐԵԽԱՅԻ ԼԱՎԱԳՈՒՅՆ ՇԱՀԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ	271

**ԳԱՂՏՆԻ ՔՆՆՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԸ ԵՎ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆ ԸՍՏ
ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ
ՆԱԽԱԳԾԻ**

Սամվել Դիլբանդյան

*ԵՊՀ քրեական դատավարության և կրիմինալիստիկայի
ամբիոնի վարիչ, իրավ.գիտ., դոկտոր, պրոֆեսոր*

Երկար տարիներ քրեական դատավարության իրավունքի տեսության մեջ վիճահարույց է քրեական վարույթի շրջանակներում օպերատիվ-հետախուզական գործողությունների կատարման արդյունքում ստացված տեղեկությունների օգտագործման հարցը: Օպերատիվ-հետախուզական գործունեությունը միշտ դուրս է մնացել քրեական դատավարությունից և այսօր էլ այն կարգավորվում է «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքով: Այդպիսի վիճակը պայմանավորված է մեր իրավական համակարգի առանձնահատկությամբ, չնայած պետք է ընդգծել, որ շատ երկրներում առանձին օրենք օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին չկա, այլ դրանք կարգավորվում են քրեական գործերով՝ վարույթի շրջանակներում: Այսինքն՝ հանցագործությունների դեմ պայքարում միաժամանակ երկու օրենսդրական ակտերի առկայությունը պետք է գնահատել որպես մեր իրավական համակարգի առանձնահատկություն: Արևմուտքի շատ երկրներում գործունեության այդ երկու տեսակները տարանջատված չեն և գործում են միասնության մեջ:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի և «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքի կարգավորման հիմքում ընկած են գրեթե նույն խնդիրները, այն է հանցագործությունների հայտնաբերումը, բացահայտումը, կանխումը և խափանումը, հանցագործությունները նախապատրաստող, կատարող կամ

կատարած անձանց հայտնաբերումը: Վերը նշված խնդիրները քրեական դատավարությունում իրականացվում են ապացուցողական գործունեության միջոցով՝ համապատասխան քննչական գործողությունների, իսկ ՕՀԳ-ում՝ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների: Իրականում քննչական գործողությունների կատարման արդյունքում ձեռք բերված տվյալներն ապացույց են, իսկ ՕՀԳ միջոցառումների արդյունքում ստացվածը՝ ոչ, քանի որ քրեական դատավարության օրենսգրքի 104-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված ապացույցի տեսակների մեջ չկա նշում ՕՀԳ միջոցառումների արդյունքում ստացված տվյալների մասին:

Ըստ Քր. դատ. օր.-ի 1-ին հոդվածի՝ «Հայաստանի Հանրապետության տարածքում քրեական գործերով վարույթի կարգը սահմանվում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ, Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով, սույն օրենսգրքով, «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք» Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական օրենքով և դրանց համապատասխան ընդունված այլ օրենքներով»: Այս կարգավորումից հետևում է, որ քրեական գործով վարույթի ընթացքում որպես ապացույցներ կարող են հանդես գալ միայն օրենքով սահմանված այս աղբյուրներից ստացված փաստական տվյալները:

Քրեական գործով վարույթի շրջանակներում խնդրի կարգավորումը բարդանում է նրանով, որ «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքի 40-րդ հոդվածի համաձայն՝ «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության արդյունքները, որոնք ձեռք են բերվել սույն օրենքի 14-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին, 2-րդ, 6-րդ և 9-րդ կետերով նախատեսված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքների»: Նշված իրավական ակտերի համապատասխան հոդվածների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ առկա են որոշակի հակասություններ, որոնք պահանջում են օրենսդրական լուծումներ:

Քրեական դատավարության գործող օրենսդրությամբ օպերատիվ-հետախուզական տվյալները քրեական դատավարությունում ապացույց ճանաչելու և հետագայում քրեական վարույթի շրջանակներում դրանք օգտագործելու դատավարական կարգավորման բացակայությունն այն հիմնական պատճառն է, որը կասկած է առաջացնում այդ տվյալների՝ որպես ինքնուրույն ապացույցի, լեգիտիմության վրա: Այսօր այն հիմնական երաշխիքները, որոնք նախատեսվում են քննչական գործողությունների կատարման համար և որոնք ապահովում են անձի իրավունքների և օրինական շահերի սահմանափակման օրինականությունը, դրանք բացակայում են օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների դեպքում և դրանով է պայմանավորված այն, որ շատ երկրներում այդ գործողությունները կոչվում են գաղտնի քննչական գործողություններ¹:

Տարիներ շարունակ քրեական դատավարության իրավունքի տեսության մեջ գոյություն ունեցող այս խնդիրն իր լուծումն է ստացել ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագծում (այսուհետև՝ Նախագիծ):

Նախագծում նախատեսված նոր ինստիտուտներից է գաղտնի քննչական գործողությունները, որոնք դուրս են բերվել «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքից և մտցվել քրեադատավարական օրենսդրության մեջ: Այսինքն՝ տեղի է ունեցել քննչական և գաղտնի քննչական գործողությունների միաձուլում: Համաձայն ենք Ա. Մ. Բարանովի այն կարծիքին, որ ապա-

¹ Տարբեր երկրներում քրեադատավարական օրենսդրության մեջ օպերատիվ-հետախուզական այդ գործողությունները ստացել են տարբեր անվանումներ, այսպես Լատվիայի ՔԴՕ-ով այդ գործողությունները կոչվում են «Հատուկ քննչական գործողություններ», Ղազախստանի քրեադատավարական օրենսդրությամբ դրանք կոչվում են «Ոչ հրապարակային քննչական գործողություններ», իսկ Վրաստանի օրենսդրությամբ՝ «Գաղտնի քննչական գործողություններ»: Կարծում ենք, որ վերը նշված անվանումների մեջ էական տարբերություն չկա, կարևորն այն հատկանիշներն են, որոնցով նշված գործողությունները տարբերվում են քննչական գործողություններից:

ցույցների հավաքման ոչ հրապարակային եղանակը պետք է մտցնել քրեական դատավարության օրենսգրքի մեջ և դրանց տալ դատավարական գործողությունների կարգավիճակ¹:

Իհարկե, Նախագծում տեղ գտած կարգավորումը մեր դատավարության համար նորույթ է, բայց այն կիրառվում է արևմտյան զարգացած իրավական ավանդույթներ ունեցող, ինչպես նաև հետխորհրդային որոշ երկրներում: Նախագծի հեղինակները դատաիրավական բարեփոխումների կարևոր մասը կազմող քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագծի մշակման հիմքում դրել են նաև արտասահմանյան և միջազգային փորձը, որը մասնավորապես վերաբերում է նաև գաղտնի քննչական գործողությունների ինստիտուտին: Քանի որ այն հայրենական քրեական դատավարությունում նորույթ է, հետևաբար դատավարական գրականության մեջ այդ կապակցությամբ բավարար ուսումնասիրություններ չեն կատարվել:

Նախագծում գաղտնի քննչական գործողությունների կատարմանը նվիրված է երկու գլուխ, որոնցում կարգավորվում են գաղտնի քննչական գործողությունների կատարման ընդհանուր կանոնները և առանձին տեսակները:

Ըստ Նախագծի 241-րդ հոդվածի՝ «Գաղտնի քննչական գործողություններն են.

- 1) ներքին դիտումը.
- 2) արտաքին դիտումը.
- 3) նամակագրության և այլ՝ ոչ թվային, հաղորդումների վերահսկումը.
- 4) թվային, այդ թվում՝ հեռախոսային հաղորդակցության վերահսկումը.
- 5) ֆինանսական գործարքների վերահսկումը.

¹ Ст' u Баранов А.М. Использование результатов негласныхспособов собирания доказательств в уголовном судопроизводстве// Государство и право, 2007, էջ 62-67:

6) կաշառք ստանալու կամ կաշառք տալու նմանակումը»:

Նախագծում կարգավորված գաղտնի քննչական գործողությունների ընդհանուր կանոններից հետևում է, որ 1) այդ գործողությունների կատարման նկատմամբ սահմանված է դատական վերահսկողություն, 2) գաղտնի քննչական գործողությունները ստանում են դատավարական կարգավորում, 3) սահմանված են այդ գործողությունների կատարման հստակ ժամկետային սահմանափակում, 4) այդ գործողությունները կարող են կատարվել միայն ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործությունների դեպքում, 5) այդ գործողությունների կատարման արդյունքում ձեռք բերված փաստական տվյալները կարող են օգտագործվել որպես ապացույց:

Նախագծի 243-րդ հոդվածը նախատեսում է գաղտնի քննչական գործողությունների իրականացման իրավաչափության երաշխիքները, որոնք ապահովում են անձի իրավունքների և իրավաչափ շահերի պաշտպանությունը: Իրականում վերը նշված պայմանները և իրավաչափության երաշխիքները ապահովում են դրանց համապատասխանությունը Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին Եվրոպական կոնվենցիայի և ՀՀ Սահմանադրությամբ ամրագրված մարդու հիմնարար իրավունքներին:

Մասնավորապես, Եվրոպական կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի համաձայն՝ «Յուրաքանչյուր մարդ իրավունք ունի, որպեսզի հարգվի իր անձնական ու ընտանեկան կյանքը, ապահովվեն իր բնակարանի անձեռնմխելիությունը, նամակագրության գաղտնիությունը:

Չի թույլատրվում պետական մարմինների միջամտությունն այդ իրավունքի իրականացմանը, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դա նախատեսված է օրենքով և անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակության մեջ ի շահ պետական անվտանգության, հասարակական կարգի կամ երկրի տնտեսական բարեկեցության, կարգուկանոնի պահպանման և հանցագործությունների կանխման համար, անկարգությունների կամ հանցագործությունների կանխման,

առողջության պահպանման կամ բարոյականության պաշտպանության կամ այլ անձանց իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով»:

Եվրոպական կոնվենցիայի վերը նշված հոդվածից հետևում է, որ պետությունը մարդու անձնական և ընտանեկան կյանքին կարող է միջամտել ոչ միայն օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով, այլև միայն այն դեպքում, երբ դա հիմնավորված է պետության անվտանգության և հասարակական կյանքի պահպանության նպատակներով (այդ թվում՝ նաև հանցագործությունների բացահայտման նպատակով): Սա նշանակում է, որ պետության միջամտությունը չպետք է լինի կամայական:

Եվրոպական դատարանը գտնում է, որ իրավական պետության մեջ մարդը պետք է վերահսկողության արդյունավետ միջոցների հնարավորություն ունենա, որոնք հնարավորություն կտան միջամտելու այնքան, որքան անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակության մեջ¹: Անկասկած, վերահսկողության միջոցների մեջ ամենաարդյունավետը դատական վերահսկողությունն է, քանի որ դատարանն անկախ է, և դատական իշխանությունը ներկայացնող մարմին է²:

Նախագծով նախատեսված բոլոր գաղտնի քննչական գործողությունների կատարման համար նախատեսված է դատական վերահսկողություն, որն ապահովում է այդ գործողությունների կատարման իրավաչափությունը և անձի իրավունքների և իրավաչափ շահերի պաշտպանությունը:

Նախագծում առանձին գլուխ է նախատեսված դատարանի որոշմամբ իրականացվող գաղտնի քննչական գործողությունների կատարման վերաբերյալ, մասնավորապես սահմանված է, որ առանձին հոդվածներով կարգավորվում է դրանց բովանդակությունը: Իհարկե, Նախագծով գաղտնի քննչական գործողությունների կա-

¹ Լամբերտն ընդդեմ Ֆրանսիայի:

² Կլասսը և մյուսներն ընդդեմ ԳԴՀ-ի:

տարման ընթացակարգը չի կարգավորված այն նույն մանրամասնությամբ ինչպես սահմանված է քննչական գործողությունների համար, սակայն գաղտնի քննչական գործողությունների կատարման արձանագրության մեջ նշվում են բավարար տեղեկություններ՝ կատարման մարմինների, կիրառված տեխնիկական միջոցների, ձեռք բերված տեղեկատվության մասին, ինչը հնարավորություն է տալիս գնահատելու այդ գործողությունների կատարման իրավաչափությունը:

Ինչ վերաբերում է գաղտնի քննչական գործողությունների ապացուցողական նշանակությանը, ապա Նախագծում այն բավականին հաջող է կարգավորված, մասնավորապես Նախագծի 245-րդ հոդվածից հետևում է, որ գաղտնի քննչական գործողությունների արձանագրությունները, դրանց կատարման արդյունքում ձեռք բերված արդյունքներն ապացուցողական գործընթացում հավասարապես օգտագործվում են որպես ապացույցներ:

Նախագծի 6-րդ հոդվածի 38-րդ կետի համաձայն՝ «ապացուցողական գործողություն՝ քննիչի կամ դատարանի կողմից, ինչպես նաև հետաքննության մարմնի (քննիչի հանձնարարությամբ) կամ փորձագետի (քննիչի կամ դատարանի հանձնարարությամբ) կողմից կատարվող՝ սույն օրենսգրքով նախատեսված վարույթային գործողություն, որի արդյունքում ակնկալվում է ձեռք բերել ապացույց»: Նշված կարգավորումից հետևում է, որ ապացուցողական գործողությունները բաժանվում են երեք խմբի՝ 1) քննչական գործողություններ, 2) գաղտնի քննչական գործողություններ, 3) փորձաքննություն: Նշված կարգավորումից հետևում է, որ գաղտնի քննչական գործողությունները, ներառված լինելով քրեական դատավարության օրենսգրքում, ձեռք են բերում դատավարական բնույթ, քանի որ երկու դեպքում էլ նպատակը նույնն է, այսինքն՝ ապացույցի ձեռք բերումը:

Անձի անձնական կյանքի գաղտնիության պաշտպանության ապահովման համար կարևոր պայման է գաղտնի քննչական գործո-

դությունների կատարումը միայն ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործությունների վերաբերյալ վարույթներով (Նախագծի 24-րդ հոդված, մաս 3): Այս պայմանը բխում է Եվրոպական կոնվենցիայից, որի պահանջն է սահմանափակել պետության միջամտությունը անձի մասնավոր կյանքին: Ըստ էության, այդպիսի միջամտություն կարող է լինել միայն ազգային անվտանգության և հասարակական կարգի պաշտպանության շահերից ելնելով, ինչպես նաև անվտանգության և հանցագործությունների կանխման և բացահայտման նպատակով: Պատահական չէ, որ Նախագծի 242-րդ հոդվածի 1-ին մասը, որտեղ սահմանված են գաղտնի քննչական գործողությունների կատարման հիմքերը, նախատեսվում է, որ «Գաղտնի քննչական գործողություն կարող է կատարվել միայն այն դեպքում, երբ բավարար հիմքեր կան ենթադրելու, որ դրա արդյունքում կարող է ձեռք բերվել տվյալ վարույթի համար նշանակություն ունեցող ապացույց և, միաժամանակ, այլ եղանակով այդ ապացույցի ձեռքբերումը ողջամտորեն անհնար է»: Նշված կարգավորումից հետևում է, որ գաղտնի քննչական գործողությունները պետք է կիրառվեն բացառիկ դեպքերում, եթե այլ եղանակով ապացույցի ձեռքբերումը ողջամտորեն անհնար է: Յուրաքնայուր կենկրտ դեպքում պետք է էլնել հանրային և մասնավոր շահերի հավասարակշռված պաշտպանությունից, որն ըստ Նախագծի 18-րդ հոդվածի՝ «Վարույթի իրականացումը հանրային գործունեություն է, որի ընթացքում և արդյունքում ապահովվում է հանրային և մասնավոր շահերի հավասարակշռված պաշտպանությունը»:

Քանի որ գաղտնի քննչական գործողություններն էապես սահմանափակվում են անձի իրավունքները, հետևաբար կարևոր երաշխիք է ժամկետների նախատեսումը: Նշված պահանջը բխում է միջազգային այն չափորոշիչներից, որ գաղտնի քննչական գործողությունների կատարման համար պետք է նախատեսվեն առավելագույն

ժամկետներ¹: Օրենսդրության մեջ գաղտնի քննչական գործողությունների կատարման առավելագույն ժամկետի բացակայությունը հանգեցնում է այդպիսի միջամտության կամայականության: Այս տեսանկյունից, կարծում ենք, որ Նախագծի 243-րդ հոդվածի 5-րդ մասում տեղ գտած կարգավորումն արդարացված է, մասնավորապես սահմանված է, որ «Անկախ կարգավիճակից՝ նույն անձի նկատմամբ սույն օրենսգրքի 241-րդ հոդվածի 1-5-րդ կետերով նախատեսված որևէ գաղտնի քննչական գործողության կատարման ընդհանուր ժամկետը նույն վարույթով չի կարող գերազանցել տասներկու ամիսը: Ընդ որում, յուրաքանչյուր անգամ դատարանի թույլտվությունը կարող է տրվել երեք ամիսը չգերազանցող ժամկետով»:

Չնայած այն բանին, որ քրեադատավարական օրենսդրությամբ սահմանված է, որ մեղադրյալն իրավունք ունի առանձին խորհրդապահական (կոնֆիտենցիալ) կարգով տեսակցել իր պաշտպանի հետ, Նախագծում որպես երաշխիք սահմանված է, որ անձի իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունքից էլնելով, գաղտնի քննչական գործողությունների կատարման հետ կապված նախատեսվում է կարևոր երաշխիք, որը ապահովում է այդ իրավունքի արդյունավետ իրականացումը: Մասնավորապես, ըստ Նախագծի 243-րդ հոդվածի 5-րդ մասի՝ «արգելվում է կատարել սույն օրենսգրքի 241-րդ հոդվածի 1-4-րդ կետերով նախատեսված գաղտնի քննչական գործողությունները, երբ անձը, ում նկատմամբ իրականացվելու է այդ գործողությունը, հաղորդակցվում է իր փաստաբանի հետ: Ամեն դեպքում, այդ հաղորդակցության վերահսկման արդյունքում ստացված տեղեկությունները ենթակա են անհապաղ ոչնչացման»:

Նախագծում տեղ գտած հիմնական բացերից մեկն այն է, որ նրանում չի կարգավորված գաղտնի քննչական գործողությունների

¹ Վերերը և Սառավիան ընդդեմ Գերմանիայի:

կատարման մասին հետագայում համապատասխան անձանց իրազեկելու պահանջը: Այս կապակցությամբ Եվրոպական դատարանը գտնում է, որ յուրաքանչյուր ոք, ում մասնավոր կյանքի միջամտություն է տեղի ունեցել, պետք է հնարավորություն տրվի իմանալու այդ փաստի մասին՝ անկախ նրանից՝ տվյալ անձը դատավարության մասնակից է, թե ոչ: Եթե անձը չի իրազեկվում իր նկատմամբ կիրառված գաղտնի քննչական գործողությունների կատարման մասին, հետևաբար նա չի կարող հետագայում վիճարկել դրանց իրավաչափությունը¹:

Ելնելով վերը նշվածից՝ կարող ենք ասել, որ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների՝ որպես գաղտնի քննչական գործողությունների Քրեական դատավարության օրենսգրքում կարգավորումն այդ գործողությունները դարձնում է առավել թափանցիկ, ապահովում է անձի իրավունքների և իրավաչափ շահերի պաշտպանությունը, իսկ արդյունքները՝ ապացույց:

**ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ ХАРАКТЕР И ЗНАЧЕНИЕ ТАЙНЫХ
СЛЕДСТВЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ СОГЛАСНО ПРОЕКТУ НОВОГО
УГОЛОВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНОГО КОДЕКСА РА**

Дилбандян Самвел

доктор юридических наук, профессор,

заведующий кафедрой уголовного процесса и криминалистики,

В настоящей статье рассматриваются вопросы правового регулирования предусмотренных в проекте нового Уголовно-процессуального кодекса РА нового института, то есть тайных следственных действий. Теоретическое изучение вопросов, относящихся к этому институту, важно, поскольку оно является новшеством для нашего уголовного судопроизводства.

¹ Կլասսը և մյուսներն ընդդեմ Գերմանիայի:

PROCEDURAL IN NATURE, THE VALUE OF THE SECRET INVESTIGATIVE
ACTIONS ACCORDING TO THE DRAFT OF THE NEW CRIMINAL
PROCEDURE CODE OF THE RA

Samvel Dilbandyan

*Professor, Doctor of Law, Head of the Chair of Criminal
Proceedings and Criminalistics*

This article deals with the issues of legal regulation of the new institution's criminal procedure code, i.e. secret investigative actions, provided for in the draft of the new Criminal procedure code. The theoretical study of issues related to this institution is important because it is an innovation for criminal proceedings.

Բանալի բառեր - քննչական գործողություններ, գաղտնի քննչական գործողություններ, օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն, ապացույց:

Ключевые слова: следственные действия, тайные следственные действия, оперативно-розыскные мероприятия, доказательства, уголовный процесс.

Key words: investigative actions, secret investigative actions, operational search measures, evidence, criminal process.